

Riigikohtu arvamus pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse kohta

Riigikohus nõustub üldjoontes väljatöötamise kavatsuses (VTK) nimetatud probleemidega.

Peame väga positiivseks ja toetame maksejõuetusinstituutsiooni (pankrotiombudsmani) loomise kavatsust eesmärgiga tagada parem järelevalve pankrotimenetluste üle. Nõustume, et järelevalve parandamine aitaks mh vältida pankrotimenetluse raugemise kaudu vastutusest vabanemist, suurendada võlausaldajatele tehtavaid väljamakseid ja muuta ettevõtluskultuuri usaldusväärsemaks. Samuti toetame pankrotikohtunike spetsialiseerumist.

Samas tuleb märkida, et paljudes küsimustes keskendub VTK rohkem probleemidele kui lahendustele, mistõttu on pakutavad lahendused ebamäärased ega võimalda nende põhjendatust hinnata (nt allutatud laenusid puudutav osa, tunnustamist mittevajavate nõuete täiendamist käsitlev osa jne). Küsitavusi tekitab kavatsus muuta halduri tasuarvestus tunnipõhiseks – see võimaldab „premeerida“ pigem pikaajalist menetlust, kuid mitte efektiivset menetlust.

Mis puudutab pärandvara pankrotti, siis seda reguleerivaid sätteid on kindlasti seadusesse vaja. Paraku ei ole VTK-s piisava selgusega märgitud, kuidas kavatsetakse seadust täiendada ja millised oleksid võimalikud valikuvariandid, nii et ka selle kohta ei ole praegu võimalik täpsemat arvamust avaldada.

Väljatöötamise kavatsuses on kaitsmiseta tunnustatud nõuete nimekirja täiendamisel lähtutud TMS § 2 lg-s 1 nimetatud nõuetest. Kuna TMS § 2 lg-s 1 ei nimetata maksuotsust, jääb selgusetuks, kas eelnõu väljatöötamisel kavatsetakse kaitsmiseta tunnustatud nõuete nimekirja täiendamisel arvestada Riigikohtu üldkogu 12. mai 2015. a lahendit asjas nr 3-2-1-82-14, milles leiti, et kaitsmiseta tuleb tunnustada maksuotsust, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ning mille vaidlustamise tähtaeg on võlgniku jaoks pankroti väljakuulutamise ajaks möödunud (p 25).

Samuti võiks kaaluda pankrotimenetluses maksuotsuse vaidlustamise korra selgemat reguleerimist (vt 3-2-1-82-14, p-d 22–28).

Alljärgnevalt teeme ka mõned konkreetsemad märkused.

1) VTK kohaselt on kavas laiendada isikute ringi, kes peaksid juriidilisest isikust võlgniku pankroti korral esitama pankrotiavalduse. Seejuures on märgitud, et praktikas kasutatakse selleks, et pankrotiavalduse esitamise kohustust vältida, ära olukorda, kus juhatuse liikmete ametiaeg on möödunud või on juhatuse liikmed muul põhjusel välja langenud. Kui juhatuse puudub, siis ei ole kellelgi seadusest tulenevat kohustust pankrotiavaldust esitada. Muudatuse kohaselt laieneks pankrotiavalduse esitamise kohustus isikutele, kes on jätnud täitmata oma kohustuse tagada juhatuse olemasolu (osanikud, nõukogu liikmed jne).

Iseenesest on tegu põhjendatud ettepanekuga.

Ettepaneku aluseks on olnud Saksa õigus, samas jääb arusaamatuks, kust pärineb väide, et osaühingus tekib *Führungslosigkeit*'i korral kohustus esitada pankrotiavaldus osanikul, kelle osalus on 10% või rohkem. VTK aluseks olnud analüüsis on seejuures viidatud *Insolvenzordnung*'i kommentaaridele¹, kuid viidatud kommentaaride 2019. a väljaanne

¹ M. Agarmaa. Maksejõuetusõiguse revisjon. Pankrotiavalduse esitamine, pankrotimenetluse raugemine, pankroti välja kuulutamine ja tagajärjed, pankrotivara moodustamine, pankrotivara valitsemine, lk 21 (Viide: Uhlenbruck/Hirte, 14. Aufl. 2015, InsO § 15a Rn. 62.)

rõhutab, et avalduse esitamise kohustus on igal osanikul.² Ka Müncheneri kommentaaride kohaselt pole osaluse määr oluline.³

Pakutav osaluslävend (10%) tekitab ühtlasi ka sisulisi kahtlusi. Tekib küsimus, miks peaks selline kohustus olema just 10% osaluse omajal. Põhimõtteliselt on õige, et selline osalus annab osanikule minimaalsed vähemusõigused ja eelduslikult ka parema teadmise ühingu toimuvast. Kuid ka suurema osalusega vähemusosanikul, keda sisemiste vastuoludega ühingu enamus nii mõnelgi juhul püüab juhtimisest eemal hoida, ei pruugi olla vajalikku infot selle kohta, milline on ühingu majanduslik seisund. Samas ei oleks õige kehtestada ka iga osaniku absoluutset ja vältimatut kohustust, vaid pigem tuleks sarnaselt Saksa süsteemiga ette näha, et osanik (ja võib-olla ka nõukogu liige, kuigi temal on ilmselt väga raske tõendada, et ta ei pidanud majanduslikust seisundist või juhatuse puudumisest teadma) vabaneb kohustusest, kui ta tõendab, et ei teadnud ega pidanudki püsivast maksejõuetusest või juhatuse puudumisest teadma.⁴

2) VTK järgi on ühe muudatusena kavas motiveerida võlausaldajat tasuma pankrotiavalduse menetluse raugemise vältimiseks menetluskulud deposiiti. Selleks soovitakse kehtestada eeldus, et kui pankrotiavalduse esitab võlausaldaja ja püsiv maksejõuetus leiab kinnitust, siis on juhatuse juhatus pankrotiavalduse esitamisega hilinevad ja juhatuse liige peab tõendama vastupidist. VTK-s on märgitud, et kui kohustatud isik on rikkunud pankrotiavalduse esitamise kohustust, peab ta tasuma menetluskulud deposiiti ja võlausaldajale hüvitatakse tema tasutud kulud.

Nimetatud muudatus tekitab tõsiseid kahtlusi.

Esiteks on muudatuse täielik toime ebaselge. Ühelt poolt tundub, et pankrotiavalduse esitamisega hilinemise eeldust soovitakse kehtestada vaid kulude deposiiti tasumise nõude kontekstis, kuid paratamatult tekib küsimus, milline tähendus on sellisel eeldusel praeguseks väljakujunenud kohtupraktika aspektist, mille kohaselt saab võlausaldaja esitada oma kahju hüvitamise nõude otse iga juhatuse liikme vastu, kes hilines pankrotiavalduse esitamisega. Kohtupraktika kohaselt on pankrotiavalduse õigeaegse esitamise kohustus juhatuse liikme kohustus võlausaldaja ees. Kui kehtestada eeldus, et võlausaldaja esitab põhjendatud pankrotiavalduse sel juhul, kui juhatuse on jätnud eelnimetatud kohustuse täitmata, siis kaasneb sellega ulatuslik otsevastutus võlausaldajate ees, mis mõjub kindlasti väga halvasti isikute soovile olla üldse juriidilise isiku juhtorgani liikmeks ja selle kaudu ka ettevõtluskeskkonnale tervikuna.

Lisaks on pakutav lahendus ka selgelt ebaefektiivne.

Nimelt märgiti maksejõuetuse revisjoni analüüsis, et kuigi Saksamaal täiendati seadust sarnaselt, ei ole see olnud edukas muudatus. Saksa õiguskirjanduses on asunud seisukohale, et regulatsioon ei täida talle seatud eesmärke, sest venitab aeganõudvate kohtuvaidluste tõttu pankrotimenetlust. Nõude kohaldamisala on teiste vastutusaluste kõrval peetud väikseks ja märgitud, et isikutel, kelle vastu täitedokumendi võiks saada, ei ole tihtipeale niikuinii vara. Mh on jõutud järeldusele, et pankrotiavalduse esitamise kohustust rikkunud isiku vastu menetluskulude tasumise kohustuse täitmiseks otsenõude andmisel ei ole preventiivset mõju, kuna selleks ei ole seni isegi tsiviil- ja kriminaalvastutusest piisanud. Menetluse rahastamine otsenõude kaudu oleks mõeldav vaid siis, kui kohustatud isik nõudega nõustuks, kuid see ei ole

² Zur Antragstellung verpflichtet ist im Falle der Führungslosigkeit in der Gesellschaft mit beschränkter Haftung jeder Gesellschafter, wobei es zunächst auf die Höhe seiner Beteiligung nicht ankommt (Uhlenbruck/Hirte, 15. Aufl. 2019, InsO § 15a Rn. 62).

³ MüKoInsO/Klöhn, 3. Aufl. 2013, InsO § 15a Rn. 84.

⁴ Uhlenbruck/Hirte, 15. Aufl. 2019, InsO § 15a Rn. 63.

tõenäoline. Kokkuvõttes on sätte kohaldamisala Saksamaal väike, sest see konkureerib juhatuse liikmete kohustusega teha ähvardava maksejõuetuse korral üksnes neid makseid, mille tegemine on kooskõlas korraliku ettevõtja hoolsusega. Kuna pankrotiavaldust esitama kohustatud isikud hakkaksid tõenäoliselt kulude kandmisele vastu vaidlema ka meil, siis pidurdaks menetluste venimine oluliselt pankrotimenetlust. Nimelt ei alustata pankrotimenetlust enne, kui raha on deposiiti tasutud, ja kui deposiidi tasumise kohustuse üle vaieldakse, on vaja esmalt ära oodata vaidluse tulemus. Isegi kui nõude pankrotiavaldust esitama kohustatud isiku vastu saaks esitada lihtsalt, ei pruugi isikul, kelle vastu nõue esitatakse, olla vara nõude täitmiseks.⁵

Kuna VTK kohaselt soovitakse luua ka ombudsmani institutsioon, siis peaks riik muu hulgas ise rahaliselt panustama ka raugevate pankrottide kontrollimisse. Seda soovitati ka maksejõuetuse revisjoni analüüsis⁶, kuid paraku ei ole seda soovitus arvestatud.

---

⁵ S. Liin. Maksejõuetusõiguse revisjon. Maksejõuetu juriidilise isiku juhatuse liikme kohustused ja vastutus, lk 36.

⁶ S. Liin. Maksejõuetusõiguse revisjon. Maksejõuetu juriidilise isiku juhatuse liikme kohustused ja vastutus, lk 39.